

Van Merkez ve İlçelerinde 1990-1997 Yılları Arasında Görülen Sıtma Olgularının Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı

İmdat Dilek*, Hasan Yılmaz**, Hayrettin Akdeniz***, Reha Erkoç*, Hüsamet Hekim*,
Cevat Topal*, Halis Aksoy*

Özet: Bu çalışmada Van Sağlık Müdürlüğü Sıtma Savaş Şubesi tarafından Van ili merkez ve ilçelerinde 1990-1997 yıllarında saptanan ve etkeni *Plasmodium vivax* olan sıtma olguları değerlendirildi. Van ilinde sıtma vakalarının en çok tesbit edildiği ilçe Çatak'tır. Başkale ilçesinde 1990-1997, Gürpınar ve Çaldıran ilçelerinde 1995 yılından itibaren sıtma vakası saptanmadı. Toplam olarak Van ilinde 1990'da 46, 1991'de 92, 1992'de 82, 1994'de 129, 1995'de 126 ve 1996'da 81 sıtma vakası saptanmış olup, 1997'de ise bu sayı 65'e inmiştir. Sonuç olarak Van ilinde kış sezonunun uzun ve yıllık sıcaklık ortalamasının düşük olmasına karşın, sulak ve bataklık alanların yaygın olmasından dolayı az da olsa sıtma vakalarına rastlanmaktadır. Başkale ilçesinde ise sıtma vakasına rastlanmaması sıcaklığın düşük olmasına bağlanabilir.

Anahtar kelimeler: Sıtma olguları, Van.

Sıtma, *Plasmodium* türleri tarafından oluşturulan ve *Anopheles* cinsine bağlı enfekte dişi sivri sinekler tarafından taşınan, daha az olarak da kan ve organ nakilleri ile bulaştırılan bir protozoon hastalığıdır (1,2). Bir çok klinik sendroma neden olan sıtma insanlarda ilk defa 1880'de bildirilmesine karşın, *Anopheles* ve insan kanındaki gelişmesinin anlaşılması 1900 yılı başında oluşmuştur. İnsanlarda enfeksiyon oluşturduğu bilinen *Plasmodium* türleri; *P.malariae*, *P.falciparum*, *P.vivax* ve *P.ovale*'dir. Bunlardan *P.vivax*, tüm dünyada görülen sıtma olgularının %80'ini oluşturmaktadır (3). Türkiye'de ise sıtma olgularının hemen tamamına yakını *P.vivax* tarafından oluşturulmakta, *P.malariae* ve *P.falciparum* seyrek, *P.ovale* ise nadiren görülmektedir (2). *P.vivax*, *P.ovale* ve *P.malariae* türleri nisbeten hafif seyretmesine karşın, *P.falciparum* daha agresif seyirli olup, kapiller damarlarda tıkanma, kan akımında azalma, doku hipoksisi ve enfarkta yol açabilmektedir (1). Sıtma enfeksiyonunda patolojik etkiler enfekte veya enfekte olmayan eritrositlerin hemolizi ile ilgilidir. Sıtma, daha çok tropikal ve subtropikal bölgelerde görülmektedir. Ülkemizde en çok Akdeniz ve Güneydoğu bölgelerinde rastlanmakta, rakımı yüksek ve soğuk iklim özelliği gösteren bölgelerde ise daha seyrek

olarak görülmektedir (2,4).

Bu çalışmada, rakımı 1727 m. olan ve göl kıyısı yerleşim birimleri bulunan Van ilinde 1990-1997 yılları arasında görülen sıtma olguları retrospektif olarak değerlendirildi.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışmada Van Sağlık Müdürlüğü Sıtma Savaş Şubesi tarafından Van ili merkez ve ilçelerinde 1990-1997 yılları arasında saptanan sıtma olguları yerleşim birimleri dikkate alınarak yıllara göre değerlendirildi. Bu kişilerin her birinden, hastalıklarının ateşli döneminde parmak ucundan alınan kanla birkaç tane kalın damla ve sürme froti hazırlandı. Kurutulan frotilerden kalın damla tespit edilmeden, sürme frotiler ise metil alkolle 5 dakika tespit edildikten sonra her bir ml. saf suya bir damla stok giemsa sıvısından damlatılarak hazırlanan giemsa solüsyonu ile yaklaşık 45 dakika boyandı. Bu süre sonunda frotilerin üzerindeki giemsa solüsyonu döküldü ve daha sonra suyla yıkandı. Frotiler havada kurutulduktan sonra bir damla immersiyon yağı damlatılarak mikroskopta immersiyon objektifi ile eritrositler içinde *Plasmodium*'lara ait eritrositer şizogoninin çeşitli formları araştırıldı.

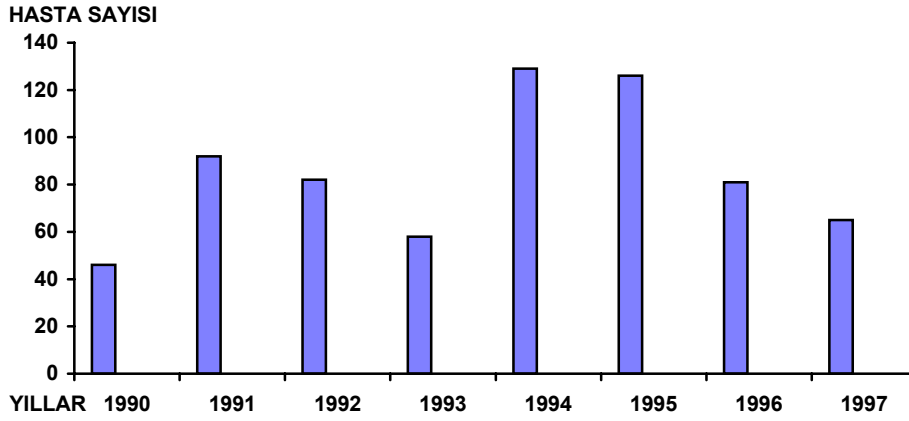
Bulgular

Van merkezde 1990'da 10, 1991'de 18, 1992'de 18, 1993'de 18, 1994'de 49, 1995'de 72, 1996'da 51 sıtmalı bulunurken, bu sayı 1997'de 24'e inmiştir. Benzer olarak Erciş ilçesinde de 1994-1996 yıllarında sıtma vakalarında artış olurken,

*Yüzüncü Yıl Üniv. Tıp Fak İç Hastalıkları ABD, Van
**Yüzüncü Yıl Üniv. Tıp Fak Mikrobiyoloji ve Klinik Mikrobiyoloji ABD, Van
***Yüzüncü Yıl Üniv. Tıp Fak Klinik Mikrobiyoloji ve İnfeksiyon Hastalıkları ABD, Van
Yazışma adresi: Dr. İmdat DİLEK
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, VAN

Tablo 1. Van ilinde, yıllara göre yerleşim birimlerindeki sıtmalık kişi sayıları

Yerleşim Birimleri	Yıllar							
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Van Merkez	10	18	18	18	49	72	51	24
Çatak	25	65	53	24	68	35	4	36
Özalp	5	2	2	1	2	--	1	3
Muradiye	2	1	1	--	--	5	15	1
Erciş	3	3	1	7	9	11	9	1
Gürpınar	--	2	3	6	--	--	--	--
Başkale	--	--	--	--	--	--	--	--
Çaldıran	1	1	1	--	1	--	--	--
Gevaş	--	--	3	2	--	3	1	--
Toplam	46	92	82	58	129	126	81	65

Grafik 1. 1990-1997 yılları arasında Van ilinde saptanan sıtma olgularının dağılımı

1997'de bir kişide saptanmıştır. Van ilinde sıtma vakalarının en çok tespit edildiği yerleşim birimi Çatak'tır. Bu yörede 1990'da 25 sıtmalık varken, bu sayı 1997'de 36'ya yükselmiştir. Başkale ilçesinde 1990-1997 yılları arasında, Gürpınar ve Çaldıran ilçelerinde 1995 yılından itibaren sıtma vakası saptanmamıştır. Muradiye ilçesinde 1993-1994 yıllarında yeni sıtma vakası saptanmazken, 1995-1996 yıllarında sıtmalık vakalarda artış saptandı. Özalp ilçesinde 1990'da beş sıtmalık vaka bulunurken bu sayı 1997'de üçe inmiştir. Gevaş ilçesinde 1992 ve 1995'de üçer ve 1996'da bir sıtma vakası saptanmıştır. Gevaş ilçesinde 1997'de yeni sıtma vakasına rastlanmamıştır (Tablo). Toplam olarak Van ilinde 1990'da 46, 1991'de 92, 1992'de 82, 1994'de 129, 1995'de

126 ve 1996'da 81 sıtma vakası saptanmış olup, 1997'de bu sayı 65'e inmiştir (Grafik 1).

Tartışma

Sıtma, 45⁰ Kuzey ve 40⁰ Güney enlemleri arasında kalan bölgelerde sık görülen tropikal ve subtropikal ülkelerin hastalığıdır. Günümüzde dünyada 100 milyondan fazla sıtma olgusunun bulunduğu bildirilmektedir (3). Unat ve arkadaşları yurdumuzda sıtmaya en çok Diyarbakır ve Şanlıurfa başta olmak üzere İçel, Adana, Hatay illeri ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde rastlandığını ve en çok temmuz, ağustos ve eylül aylarında rastlandığını bildirmişlerdir (2). Akbaba ve arkadaşları, Adana'da yaptıkları bir araştırmada sıtmaya en sık olarak sırasıyla haziran, mayıs ve temmuz

aylarında olmak üzere yılın her ayında rastladıklarını bildirmişlerdir (6). Van ilinde sıtmanın en sık görüldüğü aylar sırasıyla temmuz, haziran ve ağustos aylarıdır. Yılın diğer aylarında az sayıda da olsa sıtma olguları saptanmıştır. Van ilinde kış sezonunun uzun ve yıllık sıcaklık ortalamasının düşük olmasına karşın, sulak ve bataklık alanların yaygın olmasından dolayı az da olsa sıtma vakalarına rastlanmaktadır (4). Van ilinde en çok sıtma görülen yerleşim biriminin Çatak olması sulak alanların yaygın olmasına bağlanabilir. Başkale ilçesinde ise sıtma vakasına rastlanmaması, buranın rakımının daha yüksek olması ve dolayısıyla sıcaklığın diğer yerleşim birimlerine göre daha düşük olmasına bağlanabilir. Van ilinde toplam sıtmalı kişi sayısında 1990-92 yılları arasında bir azalma varken, 1994 yılında bir artış saptandı. Bu ilimizde toplam sıtmalı olgu sayısı 1990-1994 yılları arasında artış gösterirken, 1995-1997 yılları arasında bir azalma dikkati çekmektedir. Bu durum sivrisineklerle mücadelenin etkili bir şekilde sürdürülmesi ile açıklanabilir.

Sonuç olarak, rakımı 1727 metre olan Van ilinde kış sezonunun uzun ve yıllık sıcaklık ortalamasının düşük olmasına karşın, sulak ve bataklık alanların yaygın olması nedeniyle az da olsa sıtma vakalarına rastlanmaktadır.

Distribution of Malaria Cases Detected in Van City and Its Surrounding Towns Between 1990 and 1997

Abstract: *In this study, prevalence of malaria in Van city center and surrounding towns was investigated by the records between 1990 and 1997 obtained from Administration of Health, Malaria Struggle Department. Malaria cases were most commonly*

encountered in Çatak town. No malaria case was seen in Başkale between 1990 and 1997 and in Gürpınar and Çaldıran towns after 1995. Malaria cases were totally determined in Van city and surrounding towns between 1990 and 1997 as 46, 92, 82, 129, 126, 81 and 65, respectively. In conclusion, despite of low temperature and long winter season, malaria cases were infrequently seen in Van because of widespread irrigation areas. Having not been seen of malaria cases in Başkale may be attributed to higher altitude and lower temperature compared with other areas .

Key words: *Malaria cases, Van*

Kaynaklar

1. Markell EK, Voge M, John DT: Medical Parasitology. 7th Edition W.B. Saunders Company, Philadelphia, 1992,
2. Unat EK, Yücel A, Altaş K, Samastı M: Plasmodium Cinsi Türleri ve Parazitlikleri. Unat'ın Tıp Parazitolojisi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Yay, Beşinci Baskı, Doyuran Matbaası, İstanbul 1995,
3. Kuman A: Güneydoğu Anadolu projesini tehdit eden parazit hastalıkları, In: Sıtma-Malaria. Edited by Özcel MA. İzmir Ege Üniversitesi Basımevi, 1995, ss: 31-56.
4. Yılmaz H, Akdeniz H, Irmak H: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Parazitoloji Laboratuvarında teşhis edilen sıtma olguları ve bunlarla ilgili bazı parametreler. T, Parazitoloji Derg, 1998. (Baskıda).
5. Akbaba M, Erken E, Tuncer A, Alparslan ZN, İdrisoğlu Ş: Doğankent S.E.A. Bölgesinde (Adana) sıtmanın epidemiolojik özellikleri. T Parazitol Derg XV (1): 1-12, 1991.